

JAROSŁAW JASTRZĘBSKI

POWSTANIE IZBY RZEMIEŚNICZEJ W KRAKOWIE

WSTĘP

Izba Rzemieśnicza w Krakowie została utworzona w 1927 roku i od tego momentu stale funkcjonuje w życiu społeczno-gospodarczym Krakowa. Mimo wielokrotnych zmian przepisów prawnych oraz sytuacji politycznej i ekonomicznej Polski działała nieprzerwanie, przynajmniej w wymiarze formalno-prawnym, do końca II Rzeczypospolitej, w czasie II wojny światowej, Polski Ludowej, jak i w III Rzeczypospolitej.

Podstawowym państwowym aktem prawnym, który umożliwił powołanie Izby Rzemieśniczej w Krakowie, było „Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym”¹. Natomiast Izba ta utworzona została, tak jak i 16 podobnych powołanych w innych rejonach Polski, rozporządzeniem ministra przemysłu i handlu z dnia 12 grudnia 1927 roku². Za oficjalną datę powstania Izby Rzemieśniczej w Krakowie należy uznać dzień 30 grudnia 1927 roku, czyli moment wejścia w życie tego rozporządzenia³. Jednak faktyczną działalność rozpoczęła dużo później, mianowicie z chwilą ukonstytuowania się jej władz.

ORGANIZACJA IZBY RZEMIEŚNICZEJ

Strukturę organizacyjną Izby Rzemieśniczej w Krakowie oraz zasady jej funkcjonowania określał statut. Pierwszy statut Izby został nadany przez ministra przemysłu i handlu, a obowiązywał od 6 sierpnia 1928 roku⁴. Uchwała o ewentualnej zmianie

¹ Dziennik Ustaw (Dz. U.) z 1927 r. Nr 53, poz. 468 – dalej będzie określane w skrócie „Rozporządzeniem o prawie przemysłowym”, a jego postanowienia „prawem przemysłowym”.

² Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 12 grudnia 1927 r. o ustanowieniu izb rzemieślniczych, wyznaczeniu ich siedzib i okręgów – Dz. U. z 1927 r. Nr 117, poz. 1003.

³ Co nastąpiło z dniem jego ogłoszenia.

⁴ Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 7 lipca 1928 r. w sprawie statutu izby rzemieślniczej w Krakowie weszło w życie w dniu ogłoszenia, czyli 6 sierpnia 1928 roku (wydane na podstawie art. 173 ust. 1 Rozporządzenia o prawie przemysłowym) – Monitor Polski (M. P.) z 1928 r. Nr 179, poz. 390.

statutu Izby Rzemieślniczej w Krakowie musiała być podjęta przez Zebranie Członków Izby większością co najmniej 3/4 liczby obecnych uprawnionych do głosowania i wymagała dla swej ważności zatwierdzenia przez ministra przemysłu i handlu⁵. Oficjalna nazwa Izby brzmiała „Izba Rzemieślnicza w Krakowie”. Przetrwała ona do 2001 roku, gdy zmieniono ją na „Małopolska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości”. Siedzibą Izby był Kraków, ale obszarem jej działania było całe województwo krakowskie, w kształcie, jaki posiadało ono w II Rzeczypospolitej. Izba posiadała swą pieczęć, której wzór zatwierdzał minister przemysłu i handlu w porozumieniu z ministrem spraw wewnętrznych.

Głównym celem działalności Izby Rzemieślniczej w Krakowie była stała reprezentacja zawodowa interesów rzemiosła województwa krakowskiego. W tym zakresie do zadań Izby należało: współdziałanie z władzami państwowymi w sprawach popierania rozwoju rzemiosła poprzez udzielanie informacji i wydawanie opinii; przedstawianie władzom publicznym wniosków dotyczących interesów rzemiosła; składanie rocznych sprawozdań ze stanu rzemiosła województwa krakowskiego; regulowanie spraw terminatorskich; tworzenie komisji egzaminacyjnych czeladniczych i mistrzowskich; dbanie o podnoszenie poziomu wykształcenia i sprawności zawodowej mistrzów, czeladników i terminatorów, w tym tworzenie i wspieranie szkół rzemieślniczych (na podstawie przepisów prawnych dotyczących prywatnych szkół zawodowych)⁶.

W skład Izby Rzemieślniczej w Krakowie wchodziło 30 członków oraz 30 zastępców członków powoływanych w drodze wyborów. Członkowie Izby oraz ich zastępcy byli wybierani na sześcioletnią kadencję. Co 3 lata (dnia 31 grudnia) ustępowała połowa członków w ten sposób, że członkowie oraz zastępcy reprezentujący jeden obwód wyborczy ustępowali jednocześnie. Pierwszy niepełny rok kadencji liczył się za pełny, a o ustąpieniu połowy członków po raz pierwszy od daty ukonstytuowania się Izby rozstrzygało losowanie. Losowanie odbywało się obwodami wyborczymi w taki sposób, aby ogólna liczba ustępujących członków wynosiła 15 i tylu zastępców. Na miejsce ustępujących członków Izby i ich zastępców dokonywano wyboru nowych, z zachowaniem ustalonej w danych obwodach reprezentacji według zawodów. Ustępujący członkowie i ich zastępcy mogli być ponownie wybierani. Prawo wybierania członków Izby mieli rzemieślnicy, posiadający karty rzemieślnicze, bez różnicy płci, posiadający obywatelstwo polskie, pełnię praw cywilnych i prowadzący działalność rzemieślniczą w okręgu izby przynajmniej od 3 lat. Dokładnie określono grono osób, które czynnego prawa wyborczego zostały pozbawione w związku z popełnionymi przestępstwami lub wykroczeniami. Prawo to nie przysługiwało też niewypłacalnym dłużnikom oraz pozbawionym prawomocnym orzeczeniem sądowym praw rodzicielskich. Bierne prawo wyborcze mieli rzemieślnicy, posiadający prawo wybierania, którzy ukończyli 30. rok życia i prowadzili samodzielne przedsiębiorstwo w okręgu Izby Rzemieślniczej w Krakowie przynajmniej od 3 lat. Czynnego i biernego prawa wyborczego nie miały osoby, które zostały skazane prawomocnym wyrokiem sądowym za przestępstwa, pociągające za sobą utratę praw wybierania i wybieralności do Sejmu. O zakwestionowanym prawie wybieralności rozstrzygał ostatecznie wojewoda krakowski. Jeżeli w stosunku do członka Izby zaszły okoliczności, które pozbawiały go prawa wyborczego, przestawał on być członkiem Izby.

---

⁵ Ibidem.

⁶ M. P. z 1928 r. Nr 179, poz. 390.

Izba działała poprzez swoje organy wewnętrzne. Najważniejszą rolę odgrywały dwa ciała kolegialne. Były to Zebranie Członków Izby⁷ oraz Zarząd. Głównymi organami jednoosobowymi byli: prezydent, wiceprezydent i sekretarz. Rolę pomocniczą odgrywały: Wydział Czeladników, komisje – stałe lub czasowe – powoływane przez Zebranie Członków Izby oraz komisje egzaminacyjne. Czasowo, celem przeprowadzenia wyborów, na członków Izby powoływano Główną Komisję Wyborczą oraz obwodowe komisje wyborcze⁸.

Zebranie Członków Izby posiadało zastrzeżone wyłącznie dla siebie kompetencje. Uchwalało regulamin Zebrania Członków Izby, wybierało zarząd, uchwalało regulamin zarządu, powoływało sekretarza, uchwalało regulamin biurowy Izby, uchwalało regulamin służbowy pracowników biura Izby (regulamin pracowniczy), powoływało stałe i czasowe komisje, wybierało członków do ich składów oraz uchwalało ich regulaminy, zmieniało statut Izby. Zebranie Członków Izby przyjmowało budżet oraz wydatki w nim nieprzewidziane, rozpatrywało i zatwierdzało roczne sprawozdania finansowe. Ono decydowało o nabywaniu, zbywaniu oraz obciążaniu nieruchomości, wyrażało zgodę na zaciąganie pożyczek – za wyjątkiem pożyczek krótkoterminowych, które mogły być spłacone z nadwyżki dochodów bieżących jednego roku obrotowego, zbywaniu ruchomości posiadających wartość historyczną, artystyczną lub naukową, opiniowało i uchwalało wnioski do władz publicznych w sprawach dotyczących rzemiosła. Uchwalało przepisy regulujące sprawy terminatorskie, tworzyło komisje egzaminacyjne czeladnicze i uchwalało regulaminy ich działania, tworzyło komisje egzaminacyjne mistrzowskie i uchwalało regulaminy ich działania⁹, uchwalało regulaminy komisji egzaminacyjnych do przeprowadzania egzaminów z kucia koni i wydawania świadectw, stwierdzających posiadanie kwalifikacji do samodzielnego wykonywania tego zawodu¹⁰, udzielało upoważnień prezydentowi do wyznaczania spośród członków Izby delegatów do szkolnych lub urzędowych komisji egzaminacyjnych, wydawało zarządzenia niezbędne do prowadzenia statystyki gospodarczej, zawodowej i personalnej rzemieślników okręgu Izby¹¹.

Zebranie Członków Izby mogło zapraszać do udziału w swych obradach rzeczoznawców, ale wyłącznie z głosem doradczym. Członkowie Izby byli zobowiązani do udziału w posiedzeniach Zebrania Członków Izby, opracowywania zleconych im sprawozdań i przyjmowania wyboru do komisji. Za uchylanie się od tych obowiązków prezydent Izby mógł nałożyć na nich finansową karę porządkową, w wysokości do 20 złotych.

Zebrania Członków Izby zwoływał i im przewodniczył prezydent Izby przynajmniej raz na kwartał. Najpóźniej na tydzień przed Zebraniem Członków prezydent Izby był zobowiązany przesłać każdemu członkowi Izby, przedstawicielowi ministra przemysłu i handlu oraz instruktorowi korporacji przemysłowych pisemne zawiadomienie

⁷ Zwane też po prostu – Zebraniem Izby.

⁸ M. P. z 1928 r. Nr 179, poz. 390.

⁹ Z zachowaniem wymogów przewidzianych w tym zakresie w artykułach od 148 do 155 i 158 *Rozporządzenia o prawie przemysłowym* – Dz. U. z 1927 r. Nr 53, poz. 468.

¹⁰ Wynikało to z art. 3 ust. 1 pkt. 4 *Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o kwalifikacjach zawodowych osób, trudniących się samodzielnie kuciem koni*, a jej osobne traktowanie wynika z dzieleniem się w tym zakresie zadaniami z Izbą Rolniczą – Dz. U. z 1928 r. Nr 36, poz. 334.

¹¹ M. P. z 1928 r. Nr 179, poz. 390.

o miejscu, dniu i godzinie rozpoczęcia posiedzenia Zebrania Członków Izby z podaniem porządku dziennego obrad. Zawiadomienie to musiał ogłosić w czasopiśmie Izby. Zwołania nadzwyczajnego Zebrania Członków Izby mogli żądać minister przemysłu i handlu, grupa przekraczająca 1/3 ogólnej liczby członków Izby lub zarząd.

Zebranie Członków Izby wyrażało swą wolę w formie uchwał, które podejmowało bezwzględną większością głosów przy obecności co najmniej 2/3 statutowej liczby członków Izby. Głosowania odbywały się jawnie, z wyjątkiem wyboru członków zarządu Izby i komisji oraz sekretarza Izby¹².

Zarząd Izby składał się z 5 członków, w tym prezydenta i wiceprezydenta Izby oraz 3 członków zarządu, wybranych przez Zebranie Członków Izby. Członkiem zarządu mógł być tylko członek Izby. Kadencja zarządu trwała 3 lata. O zmianie w swoim składzie i o wyniku każdego wyboru zarząd Izby miał obowiązek poinformować w terminie trzech dni wojewodę krakowskiego. Zarząd był zobowiązany zbierać się nie rzadziej niż raz na miesiąc. Członkowie zarządu pełnili swoje funkcje bezpłatnie, ale poniesione przez nich wydatki, niezbędne do wykonywania powierzonych zadań, podlegały zwrotowi. Zwroty kosztów podróży oraz wypłata diet były dokonywane analogicznie jak dla funkcjonariuszy państwowych znajdujących się w tzw. VII grupie uposażenia. Do kompetencji zarządu należało: sprawowanie bieżącej administracji nad majątkiem Izby, kierowanie bieżącymi sprawami Izby, wykonywanie uchwał Zebrania Członków Izby, czuwanie nad wykonywaniem wydanych przez Izbę zarządzeń i przepisów z prawem nakładania na winnych ich naruszenia kar porządkowych, rozstrzygnięcie odwołań od decyzji prezydenta Izby w sprawach dopuszczenia do egzaminu czeladniczego lub mistrzowskiego, rozstrzygnięcie odwołań i zażaleń wniesionych przez kandydatów na komisję egzaminacyjną, rozpatrywanie sprzeciwu zgłoszonego przez przewodniczącego komisji egzaminacyjnej albo jej członków kwestionujących uchwały komisji o wyniku egzaminu, załatwianie spraw niezastrzeżonych do kompetencji Zebrania Członków Izby lub osobnych komisji¹³.

Do kompetencji prezydenta Izby należało reprezentowanie Izby na zewnątrz, zwoływanie i przewodniczenie Zebraniu Członków Izby, wyznaczanie protokolanta do spisania protokołu z posiedzenia Zebrania Członków Izby i jego podpisywanie, zwoływanie posiedzeń i przewodniczenie obradom zarządu Izby, zwoływanie zebrań Wydziału Czeladników, zwoływanie posiedzeń komisji oraz mianowanie pracowników biura Izby. Prezydent decydował o dopuszczeniu do egzaminu czeladniczego lub mistrzowskiego (od tej decyzji przysługiwało odwołanie do zarządu, którego rozstrzygnięcie było ostateczne), nakładał kary porządkowe na członków Izby uchylających się od pełnienia swoich obowiązków. Wiceprezydent Izby: reprezentował Izbę na zewnątrz, mianował pracowników biura Izby, w razie potrzeby zastępował prezydenta Izby w realizacji jego obowiązków.

Zebranie Członków Izby powoływało sekretarza spoza grona swych członków. Od osoby pełniącej tę funkcję wymagano odpowiedniego wykształcenia, najlepiej ukończenia wyższej uczelni o profilu prawniczym. Sekretarz Izby i pozostali pracownicy biura pobierali wynagrodzenie i podlegali państwowym przepisom emerytalnym. Status pracowników biura regulował regulamin służbowy uchwalany przez Zebranie Członków Izby. Do kompetencji sekretarza Izby należało: przygotowywanie corocznie

---

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

projektu budżetu Izby (preliminarza budżetowego), przygotowywanie corocznie projektu sprawozdania finansowego Izby, dokonywanie prac przygotowawczych i wykonawczych wynikających z zakresu działania Izby, kierowanie biurem Izby, wnioskowanie do prezydenta o mianowanie pracowników biura Izby¹⁴.

Wydział Czeladników Izby Rzemieślniczej w Krakowie składał się 6 członków i 6 ich zastępców. Zebrania Wydziału Czeladników zwoływał prezydent Izby, bądź z jego upoważnienia przewodniczący Wydziału Czeladników. Członkowie Wydziału Czeladników i ich zastępcy pełnili swe funkcje bezpłatnie, ale poniesione przez nich koszty podlegały zwrotowi. Zwroty kosztów podróży oraz wypłata diet były dokonywane jak dla funkcjonariuszy państwowych znajdujących się w tzw. X grupie uposażenia. Członków Wydziału Czeladników i ich zastępców wybierały wydziały czeladników funkcjonujące przy cechach, istniejących w okręgu Izby. Prawo wybieralności mieli czeladnicy, którzy do dnia wyboru ukończyli 25. rok życia, mieli obywatelstwo polskie, korzystali z pełni praw cywilnych i pracowali co najmniej przez 2 lata w przedsiębiorstwach rzemieślniczych w okręgu Izby. Członków Wydziału Czeladników wybierano w obwodach wyborczych izby. Obwodowi I przysługiwał wybór 2 członków i 2 zastępców, pozostałym obwodom po 1 członku i 1 zastępcy¹⁵. Jeżeli w danym obwodzie wyborczym nie było cechów z wydziałami czeladników, to mandat przypadający na ten obwód przechodził na obwód, w którym znajdowała się siedziba Izby. Jeżeli jednak i w tym obwodzie wyborczym Izby nie byłoby cechów z wydziałami czeladników, to przypadający na ten obwód mandat przechodził na obwód, gdzie była największa liczba cechów z wydziałami czeladniczymi. Wyborów dokonywały cechowe wydziały czeladników w drodze pisemnego głosowania pod kontrolą delegata organu nadzoru, którym dla cechów działających w ramach Izby Rzemieślniczej w Krakowie był wojewoda krakowski.

Do kompetencji Wydziału Czeladników należało: przedstawianie opinii i wniosków dotyczących spraw terminatorów i czeladników, współdziałanie w wydawaniu opinii i wniosków w sprawach terminatorów i czeladników przez inne organy Izby, prawo współdziałania w regulowaniu spraw terminatorów, uczestniczenie w obradach i uchwałach dotyczących ustroju i działalności komisji egzaminacyjnych czeladniczych tworzonych przy Izbie. Wydziałowi Czeladników przysługiwało również prawo delegowania dwóch swoich członków na posiedzenia Zarządu oraz komisji Izby. Mieli oni, w zakresie powyższych kompetencji, prawo zabierania głosu w obradach i brania udziału w głosowaniach nad podejmowanymi przez te organy uchwałami.

Zebranie Członków Izby miało prawo tworzenia komisji, stałych lub czasowych. Każda komisja mogła zapraszać na swe obrady rzeczoznawców z głosem doradczym. Obradami komisji kierował jej przewodniczący. Zebrania komisji zwoływane były z inicjatywy prezydenta Izby, przewodniczącego danej komisji lub większości jej członków. Członkowie komisji pełnili swe funkcje bezpłatnie, ale poniesione przez nich koszty podlegały zwrotowi. Zwroty kosztów podróży oraz wypłata diet były dokonywane jak dla funkcjonariuszy państwowych znajdujących się w tzw. VII grupie uposażenia. Izba miała obowiązek tworzenia komisji egzaminacyjnych czeladniczych, mistrzowskich i na podkuwacza koni¹⁶.

---

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Na temat obwodów Izby patrz na s. 8.

¹⁶ M. P. z 1928 r. Nr 179, poz. 390.

Izba Rzemieślnicza w Krakowie posiadała osobowość prawną i w związku z tym mogła nabywać i zbywać majątek ruchomy i nieruchomy, zawierać umowy, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywaną, a za zobowiązania odpowiadała swoim majątkiem. Funduszu Izby wolno było używać tylko do wykonywania zadań Izby określonych państwowymi przepisami prawa i jej Statutem oraz na pokrycie kosztów administracyjnych Izby. Fundusze, które nie były przeznaczone na pokrycie bieżących wydatków, Izba miała obowiązek lokować. Na fundusze Izby składały się: dochody z majątku własnego, opłaty za korzystanie z urzędzeń i instytucji należących do Izby, opłaty egzaminacyjne, dochody z kar porządkowych ściąganych na rzecz Izby oraz dodatku przewidzianego dla izb rzemieślniczych w ustawie o państwowym podatku przemysłowym.

Na każdy rok obrotowy sekretarz Izby przygotowywał preliminarz budżetowy Izby i przedstawiał go zarządowi do rozpatrzenia. Po zatwierdzeniu przez zarząd, prezydent Izby przedstawiał projekt budżetu do rozpatrzenia Zebraniu Członków Izby z wnioskiem o jego uchwalenie. Uchwalony przez Zebranie Członków Izby budżet wymagał zatwierdzenia przez ministra przemysłu i handlu. Również projekt sprawozdania finansowego z roku ubiegłego przygotowywał sekretarz Izby i przedstawiał go, wraz z dokumentami księgowymi, zarządowi do rozpatrzenia. W dalszej kolejności projekt przedstawiano do rozpatrzenia Zebraniu Członków Izby z wnioskiem o jego uchwalenie. Uchwalone przez Zebranie Członków Izby sprawozdanie finansowe przesyłano do końca marca do wiadomości ministrowi przemysłu i handlu¹⁷.

Nadzór nad Izbą sprawował minister przemysłu i handlu, który mógł delegować swego przedstawiciela na posiedzeniach Zebrania Członków Izby z prawem zabierania głosu, ale bez prawa głosowania. Przedstawiciel ten miał prawo tzw. weta zawieszającego, czyli sprzeciwu wobec uchwał Zebrania Członków Izby niezgodnych z państwowymi przepisami prawnymi lub przekraczających zakres działania Izby. Jego użycie powodowało zawieszenie uchwały do momentu ostatecznego rozstrzygnięcia przez ministra przemysłu i handlu, który przed podjęciem decyzji zobowiązany był wysłuchać opinii zarządu Izby. Minister mógł zatem podtrzymać sprzeciw, tym samym uchylając uchwałę Zebrania Członków Izby lub go odrzucić. Minister przemysłu i handlu zatwierdzał uchwały Izby dotyczące zmian statutu Izby, budżetu oraz wydatków w nim nie przewidzianych. Jego zatwierdzenia wymagało także nabywanie, zbywanie i obciążanie nieruchomości, zaciągania pożyczek – za wyjątkiem krótkotrwałych, które mogły być spłacone z nadwyżki dochodów bieżących jednego roku obrotowego, zbywanie ruchomości posiadających wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Regulacje spraw terminatorskich także podlegały reżimowi zatwierdzenia, przy czym uzyskiwały moc obowiązującą dopiero z chwilą ogłoszenia w Krakowskim Dzienniku Wojewódzkim. Minister przemysłu i handlu mógł w ostateczności nawet rozwiązać Izbę jeżeli, mimo dwukrotnego wezwania, zaniedbywała ona wypełniania swych zadań albo jeżeli czyny lub zaniechania Izby naruszałyby obowiązujące państwowe przepisy prawne lub zagrażałyby interesom państwa. W razie rozwiązania Izby wojewoda krakowski w ciągu 3 miesięcy był zobowiązany zarządzić nowe wybory na członków Izby Rzemieślniczej w Krakowie. W okresie przejściowym minister przemysłu i handlu miał obowiązek mianować tymczasowy zarząd Izby¹⁸.

---

¹⁷Ibidem.

¹⁸Ibidem.

Rozporządzenie o prawie przemysłowym powoływało instytucję instruktorów korporacji przemysłowych, a ich funkcjonowanie regulował osobny akt prawny¹⁹. Urząd instruktora korporacji przemysłowych funkcjonował odrębnie przy każdej władzy przemysłowej wojewódzkiej, czyli, w przypadku województwa krakowskiego, przy wojewodzie krakowskim. Jego celem było wspieranie działalności i rozwoju korporacji przemysłowych, także izb rzemieślniczych, poprzez udzielanie rad, informacji i opinii. Instruktor korporacji przemysłowych mógł też żądać od Izby wyjaśnień i danych dotyczących jej działalności. Izba miała obowiązek zawiadamiać go o miejscu i czasie posiedzeń swego Zebrania Członków Izby i zarządu z wyprzedzeniem umożliwiającym mu uczestniczenie w ich obradach z głosem doradczym.

Izba Rzemieślnicza w Krakowie była zobowiązana publikować swoje obwieszczenia w Krakowskim Dzienniku Wojewódzkim.

PIERWSZE WYBORY DO IZBY RZEMIEŚLNICZEJ W KRAKOWIE

Wybory do Izby Rzemieślniczej w Krakowie zarządzał wojewoda krakowski, ogłaszając to w Krakowskim Dzienniku Wojewódzkim. Wojewoda określał w nim datę wyborów, która powinna przypadać na niedzielę. Głosowanie odbywało się w tym samym dniu w całym okręgu Izby, a przy wyborach uzupełniających we wszystkich obwodach, których reprezentanci ustępowali. Wybory uzupełniające mogły odbyć się najpóźniej w pierwszą niedzielę grudnia tego roku, w którym przypadał termin ustąpienia połowy członków Izby. Wszystkie wydatki związane z przeprowadzeniem wyborów na członków Izby Rzemieślniczej w Krakowie i ich zastępców pokrywano z funduszu Izby²⁰.

Pierwsze wybory do Izby Rzemieślniczej w Krakowie zostały wyznaczone na dzień 21 lipca 1929 roku, na godziny od 9 do 21²¹. Wybory przeprowadzono według zasad Regulaminu Wyborczego zawartych w Dziale II Statutu Izby Rzemieślniczej w Krakowie z 1928 roku. Okręg Izby podzielono na pięć obwodów wyborczych. Obwód I obejmował miasto Kraków oraz powiaty: krakowski, chrzanowski, wielicki i myślenicki. Obwód II obejmował powiaty: bialski, oświęcimski, żywiecki i wadowicki. Obwód III obejmował powiaty: bocheński, brzeski, tarnowski, dąbrowski i mielecki. Obwód IV obejmował powiaty: ropczycki, pilzneński, jasielski i gorlicki. Obwód V obejmował powiaty: nowosądecki, grybowski, limanowski, nowotarski i makowski. Każdy wyborca miał prawo osobistego głosowania tylko w tym obwodzie wyborczym, w którym prowadził samodzielnie przedsiębiorstwo przynajmniej od 3 lat. Niezwłocznie po ogłoszeniu zarządzenia o wyborach do Izby powołano Główną Komisję Wyborczą na cały okręg Izby Rzemieślniczej w Krakowie, działającą w miejscu siedziby Izby

¹⁹ *Rozporządzenie Rady Ministrów z 26 października 1928 r. o zakresie czynności instruktorów korporacji przemysłowych* ogłoszone 12 listopada 1928 roku – Dz. U. z 1928 r. Nr 93, poz. 826.

²⁰ M. P. z 1928 r. Nr 179, poz. 390.

²¹ *Zarządzenie Wojewody Krakowskiego z dnia 8 maja 1929 r. w sprawie wyborów do Izby Rzemieślniczej w Krakowie*, opublikowane 10 maja 1929 roku – Krakowski Dziennik Wojewódzki z 1929 r. Nr 11, poz. 123.

oraz obwodowe komisje wyborcze, po jednej dla każdego obwodu wyborczego. Nadzór nad funkcjonowaniem komisji wyborczych sprawował wojewoda krakowski.

Główna Komisja Wyborcza składała się z przewodniczącego i jego zastępcy, mianowanych spośród urzędników województwa krakowskiego (z wyłączeniem naczelnika Wydziału Przemysłowego Wojewódzkiego) oraz z 8 członków i 8 ich zastępców zgłoszonych wojewodzie krakowskiemu przez 8 najliczniejszych zawodów rzemieślniczych w okręgu Izby. Warunkiem członkostwa w Głównej Komisji Wyborczej było posiadanie prawa wybierania oraz umiejętności czytania i pisania w języku polskim. W pracach Głównej Komisji Wyborczej nie mogli brać udziału kandydaci na członków Izby bądź na ich zastępców²².

10 maja 1929 roku wojewoda krakowski powołał na cały okręg Izby Główną Komisję Wyborczą z siedzibą w Krakowie. Na podstawie danych statystycznych, posiadaczy karty rzemieślniczej we wszystkich zawodach rzemieślniczych, wykonywanych w okręgu Izby Rzemieślniczej w Krakowie, wojewoda krakowski ustalił, że na obszarze województwa krakowskiego najliczniejszymi były następujące zawody rzemieślnicze: szewski, krawiecki, rzeźnicki, stolarski, kowalski, wędliniarski, piekarski, fryzjerski. I to właśnie te zawody zostały zobowiązane do przedłożenia wojewodzie krakowskiemu, najpóźniej do 27 maja 1929 roku, listy wydelegowanych członków Głównej Komisji Wyborczej i ich zastępców²³.

Obwodowe komisje wyborcze składały się z przewodniczącego lub jego zastępcy oraz 4 członków lub 4 zastępców. Przewodniczącym był z urzędu szef władzy przemysłowej I instancji, czyli właściwy terytorialnie starosta powiatowy, a zastępcą przewodniczącego był z urzędu zastępca starosty powiatowego lub osoba pełniąca jego obowiązki. Członkowie obwodowej komisji wyborczej oraz ich zastępcy byli mianowani przez wojewodę krakowskiego spośród kandydatów przedstawionych przez 4 zawody rzemieślnicze najliczniej reprezentowane w obwodzie wyborczym. Warunkiem członkostwa w obwodowej komisji wyborczej było posiadanie czynnego prawa wyborczego oraz umiejętność czytania i pisania w języku polskim. W pracach obwodowej komisji wyborczej nie mogli brać udziału kandydaci na członków Izby i ich zastępców²⁴.

Wraz z Główną Komisją Wyborczą wojewoda krakowski ustanowił też pięć obwodowych komisji wyborczych, po jednej dla każdego z obwodów wyborczych. Na podstawie danych statystycznych, posiadaczy karty rzemieślniczej we wszystkich zawodach rzemieślniczych, wykonywanych w poszczególnych obwodach Izby Rzemieślniczej w Krakowie, ustalono najliczniej reprezentowane zawody rzemieślnicze. I tak kandydatów do poszczególnych komisji obwodowych przedstawiały następujące zawody: z obwodu I – szewski, krawiecki, rzeźnicki, piekarski; z obwodu II – szewski, stolarski, rzeźnicki, krawiecki; z obwodu III – krawiecki, szewski, wędliniarski, rzeźnicki; z obwodu IV – szewski, krawiecki, kowalski, wędliniarski; z obwodu V – szewski, krawiecki, wędliniarski, rzeźnicki. Przedstawiciele powyższych zawodów zostali zobowiązani do przedłożenia wojewodzie krakowskiemu najpóźniej do dnia 27 maja

²² M. P. z 1928 r. Nr 179, poz. 390.

²³ Zarządzenie Wojewody Krakowskiego z dnia 8 maja 1929 r. w sprawie ustanowienia Głównej Komisji Wyborczej dla przeprowadzenia wyborów do Izby Rzemieślniczej w Krakowie, ogłoszone 10 maja 1929 roku – Krakowski Dziennik Wojewódzki z 1929 r. Nr 11, poz. 124.

²⁴ M. P. z 1928 r. Nr 179, poz. 390.

1929 roku, zawiadomienia zawierającego listę wydelegowanych członków i ich zastępców do poszczególnych obwodowych komisji wyborczych²⁵.

Najpóźniej 10 dni od daty ogłoszenia wyborów na członków Izby wojewoda krakowski miał obowiązek podać do publicznej wiadomości, w Krakowskim Dzienniku Wojewódzkim oraz za pośrednictwem plakatów, liczbę obwodów wyborczych, w których miały być dokonane wybory, adres lokali wyborczych wszystkich komisji wyborczych²⁶. Dlatego też 11 maja 1929 roku wojewoda krakowski ogłosił następujące siedziby i adresy komisji wyborczych: dla Głównej Komisji Wyborczej w Urzędzie Wojewódzkim przy ul. Basztowej w Krakowie, parter, Wydział Przemysłowy; dla Obwodowej Komisji Wyborczej dla obwodu I – Kraków, lokal w Magistracie miasta Krakowa; dla Obwodowej Komisji Wyborczej dla obwodu II – Wadowice, lokal w magistracie miasta Wadowice; dla Obwodowej Komisji Wyborczej dla obwodu III – Tarnów, lokal w magistracie miasta Tarnowa; dla Obwodowej Komisji Wyborczej dla obwodu IV – Jasło, lokal w magistracie miasta Jasła (27 maja 1929 zmieniono tę lokalizację na budynek starostwa w Jaśle²⁷); dla Obwodowej Komisji Wyborczej dla obwodu V – Nowy Sącz, lokal w magistracie miasta Nowego Sącza²⁸.

Godność członka komisji wyborczej była uznawana za honorową i nie można było się uchylać od jej przyjęcia bez usprawiedliwienia. Członkowie komisji wyborczych, w razie dotkliwego uszczerbku w zarobkach dziennych, otrzymywali diety, za rzeczywiste dni pracy, a jeżeli mieszkali poza miejscem urzędowania, również zwrot kosztów podróży. Zwroty kosztów podróży oraz wypłata diet były dokonywane jak dla funkcjonariuszy państwowych znajdujących się w tzw. VII grupie uposażenia.

W ciągu 20 dni od dnia ogłoszenia wyborów wojewoda krakowski musiał ogłosić w Krakowskim Dzienniku Wojewódzkim oraz za pośrednictwem plakatów, składy osobowe Głównej Komisji Wyborczej i obwodowych komisji wyborczych, miejsce, czas, sposób i ostateczny termin zgłaszania list kandydatów na członków Izby i ich zastępców²⁹. Stał też w dniu 31 maja 1929 roku ogłoszono składy osobowe poszczególnych komisji wyborczych.

Przewodniczącym Głównej Komisji Wyborczej został dr Jan Wyród, instruktor korporacji przemysłowych w Urzędzie Wojewódzkim w Krakowie. Jego zastępcą został dr Władysław Bajbor, referendarz VII stopnia służbowego w Urzędzie Wojewódzkim w Krakowie. Członkami tej komisji zostali: Jan Weigel, mistrz szewski, Kraków; Antoni Malarz, mistrz krawiecki, Kraków; Karol Zajączkowski, mistrz rzeźnicki, Kraków; Józef Kobos, mistrz stolarski, Kraków; Stanisław Jędrzejczyk, mistrz kowalski, Kraków; Jan Kurkiewicz, mistrz wędliniarski, Kraków; Stanisław Długoszewski, mistrz piekarski, Kraków; Salo Goldman, mistrz fryzjerski, Kraków; zastępcy człon-

²⁵ Zarządzenie Wojewody Krakowskiego z dnia 8 maja 1929 r. w sprawie ustanowienia obwodowych komisji wyborczych dla przeprowadzenia wyborów do Izby Rzemieślniczej w Krakowie, ogłoszone 10 maja 1929 roku – Krakowski Dziennik Wojewódzki z 1929 r. Nr 11, poz. 125.

²⁶ M. P. z 1928 r. Nr 179, poz. 390.

²⁷ Ogłoszenie Wojewody Krakowskiego z dnia 27 maja 1929 r. w sprawie składu osobowego Głównej i Obwodowych Komisji Wyborczych, miejsca, sposobu i ostatniego terminu, zgłoszenia list kandydatów na członków Krakowskiej Izby Rzemieślniczej i ich zastępców – Krakowski Dziennik Wojewódzki z 1929 r. Nr 13, poz. 139.

²⁸ Ogłoszenie Wojewody Krakowskiego z dnia 11 maja 1929 r. o obwodach wyborczych i adresach Głównej Komisji Wyborczej oraz Obwodowych Komisji Wyborczych – Krakowski Dziennik Wojewódzki z 1929 r. Nr 12, poz. 130.

²⁹ M. P. z 1928 r. Nr 179, poz. 390.

ków – Stanisław Hachaj, mistrz szewski, Kraków; Józef Lepka, mistrz krawiecki, Kraków; Adam Wójcicki, mistrz rzeźnicki, Kraków; Władysław Stobierski, mistrz stolarski, Kraków; Michał Budziński, mistrz kowalski, Kraków; Edward Kumala, mistrz wędliniarski, Kraków; Tadeusz Kozłowski, mistrz piekarski, Kraków; Melchior Wiśniewski, mistrz fryzjerski, Kraków.

Przewodniczącym Obwodowej Komisji Wyborczej dla obwodu I z siedzibą w Krakowie był inż. Karol Rolle, Prezydent stołecznego królewskiego miasta Krakowa. Jego zastępcą był Edward Kubalski, naczelnik Wydziału Przemysłowego w Magistracie miasta Krakowa. Członkami tej komisji byli: Wojciech Odrzywołek, mistrz szewski, Kraków; Michał Kożuch, mistrz krawiecki, Kraków; Józef Piszczkiewicz, mistrz rzeźnicki, Kraków; Władysław Płatek, mistrz piekarski, Kraków. Zastępcy członków – Władysław Jankowski, mistrz szewski, Kraków; Jan Stano, mistrz krawiecki, Kraków; Waclaw Matyja, mistrz rzeźnicki, Kraków; Leon Schleichkorn, mistrz piekarski, Kraków.

Przewodniczącym Obwodowej Komisji Wyborczej dla obwodu II z siedzibą w Wadowicach został dr Konrad Dynowski, starosta powiatowy w Wadowicach. Jego zastępcą został dr Józef Dańkowski, referendarz VIII stopnia służbowego w starostwie powiatowym w Wadowicach. Członkami tej komisji zostali: Andrzej Zajac, mistrz szewski, Wadowice; Jan Styła, mistrz stolarski, Wadowice; Józef Śliwa, mistrz rzeźnicki, Wadowice; Tomasz Kęcki, mistrz krawiecki, Wadowice. Zastępcy członków – Józef Kajdas, mistrz szewski, Wadowice; Karol Tomiak, mistrz stolarski, Wadowice; Adam Siwek, mistrz rzeźnicki, Wadowice; Franciszek Tomlik, mistrz krawiecki, Wadowice.

Przewodniczącym Obwodowej Komisji Wyborczej dla obwodu III z siedzibą w Tarnowie był Juljusz Marossanyi, starosta powiatowy w Tarnowie. Jego zastępcą był Józef Sokołowski, referendarz VII stopnia służbowego w starostwie powiatowym w Tarnowie. Członkami tej komisji byli: Eugenjusz Kubiształ, mistrz krawiecki, Tarnów; Jan Prusak, mistrz szewski, Tarnów; Józef Steindel, mistrz wędliniarski, Tarnów; Natan Westreich, mistrz rzeźnicki, Tarnów. Zastępcy członków – Władysław Krupski, mistrz krawiecki, Tarnów; Jan Wójtowicz, mistrz szewski, Tarnów; Władysław Wydro, mistrz wędliniarski, Tarnów; Józef Łabędź, mistrz rzeźnicki, Tarnów.

Przewodniczącym Obwodowej Komisji Wyborczej dla obwodu IV z siedzibą w Jasle został dr Antoni Zoll, starosta powiatowy w Jasle. Jego zastępcą został Walenty Faliszek, referendarz VII stopnia służbowego w starostwie powiatowym w Jasle. Członkami tej komisji zostali: Stanisław Bernacki, mistrz szewski, Jasło; Maksymiljan Mazur, mistrz krawiecki, Jasło; Jan Filuś, mistrz kowalski, Jasło; Kazimierz Pietrzycki, mistrz wędliniarski, Jasło. Zastępcy członków – Stanisław Wiśniowski, mistrz szewski, Jasło; Józef Cetnarowicz, mistrz krawiecki, Jasło; Bronisław Müller, mistrz kowalski, Jasło; Piotr Szufa, mistrz wędliniarski, Jasło.

Przewodniczącym Obwodowej Komisji Wyborczej dla obwodu V z siedzibą w Nowym Sączu został dr Wawrzyniec Typrowicz, starosta powiatowy w Nowym Sączu. Jego zastępcą został Jan Grabiec, referendarz VII stopnia służbowego w starostwie powiatowym w Nowym Sączu. Członkami tej komisji zostali: Andrzej Twardowski, mistrz szewski, Nowy Sącz; Jan Kamiński, mistrz krawiecki, Nowy Sącz; Jan Bernacki, mistrz wędliniarski, Nowy Sącz; Leon Górski, mistrz rzeźnicki, Nowy Sącz. Zastępcy członków – Jan Winiarski, mistrz szewski, Nowy Sącz; Abraham Zimmerman, mistrz krawiecki, Nowy Sącz; Józef Kmiotowicz, mistrz wędliniarski, Nowy Sącz; Moritz Grün, mistrz rzeźnicki, Nowy Sącz.

Mandaty członków Izby i ich zastępców przydzielono obwodom wyborczym przyznając dla obwodu I 10 mandatów członków i 10 mandatów ich zastępców, dla pozostałych obwodów po 5 mandatów członków i 5 mandatów ich zastępców. Podziału mandatów członków Izby i ich zastępców między poszczególne zawody dokonano na podstawie danych statystycznych o liczbie posiadaczy kart rzemieślniczych, we wszystkich zawodach wykonywanych w poszczególnych obwodach wyborczych. W myśl obowiązujących przepisów do Izby Rzemieślniczej w Krakowie należało wybrać z poszczególnych obwodów jako członków i ich zastępców rzemieślników reprezentujących następujące zawody: z obwodu I – malarza, piekarza, krawca, blacharza, rzeźnika, szewca, fryzjera, lakiernika, kołodzieja, kuśnierza; z obwodu II – rymarza, cukiernika, stolarza, kapelusznika, kowala; z obwodu III – wędliniarza, czapnika, cholewkarza, ślusarza, fotografa; z obwodu IV – introligatora, garncarza, mosiężnika, powroźnika, bednarza; z obwodu V – piernikarza, garbarza, tapicera, zegarmistrza, cieślę³⁰.

W ciągu 20 dni od dnia ogłoszenia wyborów na członków Izby przewodniczący obwodowej komisji wyborczej ogłaszał publicznie, za pomocą plakatów, dzień wyborów, godziny głosowania, liczbę członków Izby i ich zastępców, którzy mieli być wybrani w obwodzie, ze wskazaniem zawodu rzemieślniczego każdego z członków i ich zastępców. Plakaty, z tymi informacjami, w miarę możliwości były utrzymywane na nośnikach publicznie dostępnych do ukończenia wyborów³¹.

Listy kandydatów na członków Izby i ich zastępców z każdego obwodu wyborczego były zgłaszane pisemnie na ręce przewodniczącego Głównej Komisji Wyborczej nie później niż 30 dnia przed dniem wyborów, a więc najpóźniej do 21 czerwca 1929 roku.

Kandydatura mogła być zgłoszona tylko za zgodą kandydata. Oświadczenie, własnoręcznie podpisane przez kandydata, przekazywano przewodniczącemu Głównej Komisji Wyborczej nie później niż 22 dnia przed dniem wyborów, a więc do 28 czerwca 1929 roku. Oświadczenie to musiało zawierać stwierdzenie, że kandydat uważał się za obywatela Rzeczypospolitej Polskiej oraz że wedle swej najlepszej wiedzy posiadał prawo wybieralności. Oświadczenie tymczasowo mogło być zgłoszone także drogą telegraficzną, pod warunkiem, że najpóźniej przed wydrukowaniem listy nadeszło pisemne oświadczenie kandydata. W razie braku takiego oświadczenia należało wykreślić kandydata z listy. W zgłaszanych listach kandydatów musiały być podane: nazwisko, imię, wiek, zawód rzemieślniczy i miejsce zamieszkania każdego kandydata. Nazwiska kandydatów na liście oznaczano kolejnymi numerami, rozpoczynając od 1 w porządku pierwszeństwa do otrzymania mandatu. Zgłoszone listy kandydatów musiały być podpisane, co najmniej przez 150 wyborców reprezentujących wszystkie zawody rzemieślnicze danego obwodu wyborczego. Zgłoszenie mogło być podpisywane w oddzielnych deklaracjach. Ta sama osoba nie mogła podpisywać więcej niż jednego zgłoszenia. Wyborcy podpisujący zgłoszone listy kandydatów mieli obowiązek podać obok swojego czytelnego podpisu swój wiek, wykonywany zawód rzemieślniczy i dokładny adres.

Zgłaszający obwodową listę kandydatów wskazywali swego męża zaufania i jego zastępcę, uprawnionych do porozumiewania się z władzami wyborczymi oraz do skła-

³⁰ *Ogłoszenie Wojewody Krakowskiego z dnia 27 maja 1929 r. w sprawie składu osobowego Głównej i Obwodowych Komisji Wyborczych, miejsca, sposobu i ostatniego terminu, zgłoszenia list kandydatów na członków Krakowskiej Izby Rzemieślniczej i ich zastępców* – Krakowski Dziennik Wojewódzki z 1929 r. Nr 13, poz. 139.

³¹ M. P. z 1928 r. Nr 179, poz. 390.

dania oświadczeń w sprawie zgłoszonych list. Mężowie zaufania lub ich zastępcy, delegowani przez zgłaszających listy kandydatów (po jednym dla każdej listy), mieli prawo uczestniczenia we wszystkich zebraniach Głównej Komisji Wyborczej z głosem doradczym, w sprawach dotyczących ich list.

Przewodniczący Głównej Komisji Wyborczej wydawał pisemne potwierdzenie zgłoszenia listy kandydatów oraz wymaganych oświadczeń o zgodzie na kandydowanie. Badał również, czy zgłoszone listy kandydatów odpowiadały przepisom Regulaminu Wyborczego zawartego w Statucie Izby Rzemieślniczej w Krakowie, a o dostrzeżonych brakach i wadach zawiadamiał męża zaufania listy najpóźniej w ciągu 3 dni po zgłoszeniu listy. Jeżeli wskazane braki i wady nie zostałyby usunięte przez męża zaufania w ciągu 5 dni, Główna Komisja Wyborcza stwierdzała nieważność zgłoszonej listy w całości i zawiadamiała o swej decyzji męża zaufania. Każda zgłoszona lista kandydatów musiała być oznaczona w ten sposób, by odróżniała się od wszystkich innych list. Po ostatecznym ustaleniu, Główna Komisja Wyborcza zarządzała wydrukowanie list na afiszach wyborczych pod numerami i nazwami, jakie im przysługiwały. Afisze wyborcze najpóźniej 12 dnia przed dniem wyborów musiały być w dostatecznej liczbie rozesełane do właściwych obwodowych komisji wyborczych z poleceniem rozplakatowania³².

Urzędy gminne najpóźniej do 20 dnia od daty ogłoszenia wyborów sporządzały dla każdego obwodu wyborczego spis wyborców w trzech egzemplarzach. Jeżeli posiadający prawo wybierania prowadził swoją działalność rzemieślniczą na terenie więcej niż jednego obwodu okręgu Izby, właściwym dla niego obwodem wyborczym był ten, w którym posiadał główną siedzibę przedsiębiorstwa. Każdy spis wyborczy musiał zawierać: nazwisko i imię; zawód; dzień, miesiąc i rok urodzenia, względnie wiek wyborcy; datę rozpoczęcia prowadzenia samodzielnego przedsiębiorstwa rzemieślniczego na terenie działania Izby.

Najpóźniej 21 dnia od ogłoszenia wyborów urząd gminy przysyłał trzy egzemplarze spisu wyborców przewodniczącemu właściwej obwodowej komisji wyborczej, który wykładał taki spis do wglądu w lokalu wyborczym. Najpóźniej 27 dnia od ogłoszenia wyborów obwodowa komisja wyborcza przysyłała jeden z egzemplarzy spisu wyborców do Głównej Komisji Wyborczej. W każdym obwodzie wyborczym wykładano do przejrzania także ogólny alfabetyczny spis wyborców całego obwodu wyborczego z podaniem adresów wyborców. Spisy wyborców były wykładane począwszy od 23 dnia od ogłoszenia wyborów, w lokalu obwodowej komisji wyborczej, przez okres 19 dni, codziennie, co najmniej przez 6 godzin. Przeglądający spis wyborców miał prawo do robienia z niego notatek i wyciągów w sposób umożliwiający przeglądanie spisu innym osobom.

Najpóźniej na 42 dni od daty ogłoszenia wyborów, każdy posiadający prawo wybierania mógł wnieść do obwodowej komisji wyborczej reklamację z powodu pominięcia jego osoby w spisie wyborców, jak również sprzeciw z powodu wpisania osoby nieuprawnionej. Reklamacje mogły być zgłaszane pisemnie lub ustnie do protokołu i musiały być poparte dowodami, o ile nie dotyczyły faktów powszechnie znanych. Reklamacji anonimowych nie wolno było przyjmować.

---

³² M. P. z 1928 r. Nr 179, poz. 390 w powiązaniu z Krakowski Dziennik Wojewódzki z 1929 r. Nr 13, poz. 139.

Przeciw decyzjom obwodowej komisji wyborczej w sprawach reklamacji wyborczych przysługiwało każdemu zainteresowanemu prawo odwołania do Głównej Komisji Wyborczej. Odwołanie należało wnieść za pośrednictwem obwodowej komisji wyborczej w ciągu 3 dni od daty doręczenia zawiadomienia. W razie uprawomocnienia się decyzji obwodowej komisji wyborczej, prostowała ona odpowiednio spis wyborców. Najpóźniej do 52 dnia od daty ogłoszenia wyborów, obwodowa komisja wyborcza przysyłała Głównej Komisji Wyborczej oba egzemplarze skorygowanych przez siebie spisów wyborców wraz z aktami wniesionych reklamacji, sprzeciwów oraz zażaleń przeciw podjętym decyzjom.

Główna Komisja Wyborcza rozpatrywała wniesione zażalenia, rozstrzygała je i ustalała ostatecznie nadesłane spisy wyborców, które po zatwierdzeniu przysyłała najpóźniej na 62 dni od daty ogłoszenia wyborów obwodowym komisjom wyborczym, jednocześnie aktualizując według nich egzemplarz, poprzednio otrzymany, który zwracała do właściwego urzędu gminy.

Od chwili zatwierdzenia spisów wyborców przez Główną Komisję Wyborczą nie można było dokonywać zmian w spisie wyborców, z wyjątkiem wykreślenia z listy osoby zmarłej na podstawie urzędowego świadectwa zgonu, które załączano do akt wyborczych.

Najpóźniej w 66 dniu od daty ogłoszenia wyborów przewodniczący obwodowej komisji wyborczej wykladał ostatecznie zatwierdzony spis wyborców do publicznego przeglądu, w lokalu komisji, przez okres 5 dni, codziennie, co najmniej przez 6 godzin.

Przeprowadzanie głosowania należało do obwodowej komisji wyborczej. Od chwili rozpoczęcia głosowania aż do chwili jego ukończenia w lokalu wyborczym musieli być bez przerwy obecni przewodniczący i co najmniej dwaj członkowie obwodowej komisji wyborczej lub ich zastępcy. W razie braku członków przewodniczący obwodowej komisji wyborczej musiał uzupełnić skład, powołując pisemnie jedną lub dwie osoby spośród obecnych wyborców.

Wstęp do lokalu wyborczego, poza członkami komisji, mieli tylko wyborcy i mężowie zaufania list wyborczych lub ich zastępcy, po jednym dla każdej obwodowej komisji wyborczej z każdej z nich. Przewodniczący obwodowej komisji wyborczej miał prawo usunąć z lokalu wyborczego osoby, które zakłócały spokój lub agitowały, z zakazem powrotu, nie pozbawiając ich jednak prawa oddania głosu. Męża zaufania lub jego zastępcę przewodniczący obwodowej komisji wyborczej mógł wydalić z lokalu wyborczego dopiero po bezskutecznym upomnieniu, wpisując uzasadnienie swej decyzji do protokołu obwodowej komisji wyborczej.

Stół, przy którym urzędowała obwodowa komisja wyborcza, ustawiano tak, aby był widoczny ze wszystkich stron. Zasiadali przy nim także mężowie zaufania. Na stole ustawiano urnę wyborczą, która musiała być tak zbudowana, żeby bez otwierania nie można było wydobyć z niej kart do głosowania. Musiał na nim znajdować się też, do publicznego użytku, Regulamin Wyborczy zawarty w Statucie Izby Rzemieślniczej w Krakowie. Przed rozpoczęciem głosowania obwodowa komisja wyborcza oraz mężowie zaufania sprawdzali, czy urna wyborcza jest pusta. Od tego momentu, aż do zakończenia głosowania urny wyborczej nie wolno było otwierać.

Głosowanie było tajne i odbywało się za pomocą kart do głosowania, koloru białego. Karta do głosowania mogła zawierać jedynie numer listy kandydatów (wyrażony cyfrowo), na który wyborca oddawał swój głos. Głosowanie trwało od godziny 9 do godziny 21.

Każdy członek obwodowej komisji wyborczej i każdy mąż zaufania mógł zakwestionować tożsamości głosującego. W takiej sytuacji, przewodniczący obwodowej komisji wyborczej, za jej zgodą, mógł zażądać od głosującego udowodnienia tożsamości swej osoby. Gdyby wyborca, którego tożsamość została zakwestionowana, nie przedstawił wystarczających dokumentów, mógł się powołać na świadectwo dwóch świadków, osobiście znanych co najmniej jednemu z członków obwodowej komisji wyborczej. Nazwiska tych świadków i nazwisko członka obwodowej komisji wyborczej, znającego ich osobiście, wpisywało się do protokołu. Od decyzji obwodowej komisji wyborczej w sprawie tożsamości wyborcy nie było odwołania. Z nastaniem godziny 21 przewodniczący obwodowej komisji wyborczej nakazywał zamknięcie lokalu wyborczego. Od tego momentu mogli głosować wyłącznie wyborcy, którzy przed wybiciem tej godziny weszli do lokalu.

Natychmiast po zakończeniu głosowania obwodowa komisja wyborcza, w obecności mężów zaufania lub ich zastępców przystępowała do obliczania wyniku. Za nieważne uznawano karty do głosowania włożone do koperty, oznaczonej znakiem odróżniającym, karty innego koloru niż biały, karty puste, karty zawierające inne znaki niż cyfrę odpowiadającą numerowi listy kandydatów; karty niezawierające numeru jednej z ważnie zgłoszonych obwodowych list wyborczych, karty do głosowania znalezione w kopercie w liczbie większej niż jedna, o ile nie zawierały tego samego numeru – wtedy oczywiście liczono je jako jeden głos, a przewodniczący niezwłocznie niszczył wszystkie takie karty prócz jednej, a wzmiankę o tym wpisywało się do protokołu obwodowej komisji wyborczej. Karty do głosowania unieważnione przez obwodową komisję wyborczą oznaczano na odwrocie numerami porządkowymi, osobno pieczętowano, pakowano i załączano do protokołu. Jeżeli powodem unieważnienia głosu była wadliwość koperty, należało dołączyć do karty także tę kopertę, oznaczając ją numerem porządkowym tejże karty. Wszystkie ważne oddane karty do głosowania obwodowa komisja wyborcza starannie pakowała i opisywała numerem obwodu głosowania, z którego karty pochodziły.

Ze swych czynności obwodowa komisja wyborcza spisywała protokół. Zawierał on liczbę osób uprawnionych do głosowania w danym obwodzie wyborczym, liczbę wyborców, którzy wzięli udział w głosowaniu, liczbę głosów unieważnionych, wraz z podaniem powodów takiej decyzji, liczbę głosów ważnych, liczbę głosów ważnie oddanych na poszczególne listy kandydatów z wyszczególnieniem, ile z nich było kwestionowanych. Protokół do swej ważności musiał być podpisany przez wszystkich obecnych członków obwodowej komisji wyborczej i obecnych mężów zaufania, a następnie łącznie z kartami do głosowania oraz spisami wyborców, używanymi podczas głosowania niezwłocznie odesłany do Głównej Komisji Wyborczej. Każdy członek obwodowej komisji wyborczej lub mąż zaufania, jeżeli uważał, że protokół nie odpowiada rzeczywistemu przebiegowi wyborów, miał prawo podyktować swoje oświadczenie w tej sprawie lub niezwłocznie złożyć je oddzielnie na piśmie. Oświadczenie to musiało być załączone do protokołu.

Posiedzenie Głównej Komisji Wyborczej w celu ustalenia wyniku głosowania w całym okręgu Izby Rzemieślniczej w Krakowie musiało się odbyć nie później niż 5 dni po głosowaniu. Przewodniczący Głównej Komisji Wyborczej wyznaczał posiedzenie na dzień i godzinę, w której można było oczekiwać, że protokoły wyborcze ze wszystkich obwodów głosowania zostaną już dostarczone i zawiadamiał o miejscu i czasie tego posiedzenia (co najmniej na 24 godziny przed terminem) wszystkich

członków Głównej Komisji Wyborczej i mężów zaufania list wyborczych. Główna Komisja Wyborcza rozpatrywała protokoły obwodowych komisji wyborczych i badała czy liczby zawarte w protokole wyborczym były zgodne z rzeczywistością, a uchwały tych komisji dotyczące ważności kart do głosowania były zgodne z przepisami Regulaminu Wyborczego, w przeciwnym wypadku musiała dokonać odpowiedniego sprostowania wyników głosowania. Oczywiście błędy arytmetyczne ulegały sprostowaniu, o ile dane zawarte w protokołach i spisach wyborców na to pozwalały. Wszelkie wątpliwości Głównej Komisji Wyborczej względem przeprowadzonych wyborów w poszczególnych obwodach musiały być uwidocznione w jej protokole. Po nadejściu wyników głosowania z całego okręgu Izby, Główna Komisja Wyborcza zestawiała je według odpowiedniego formularza, podając dla każdego obwodu wyborczego, a następnie dla całego okręgu ostateczną liczbę osób uprawnionych do głosowania, ostateczną liczbę głosujących, ostateczną liczbę głosów unieważnionych, ostateczną liczbę głosów ważnych, ostateczną liczbę głosów ważnych oddanych na każdą ważnie zgłoszoną listę kandydatów. Obliczenia te musiały być sporządzone w dwóch egzemplarzach i podpisane przez wszystkich obecnych członków Głównej Komisji Wyborczej i załączone do protokołu.

Wynik wyborów ustalano w każdym obwodzie według zasady względnej większości głosów, uzyskanych przez jedną ze zgłoszonych list kandydatów. Na liście, która uzyskała względną większość w danym obwodzie wyborczym, za wybrane uważało się osoby, w liczbie przysługujących obwodowi mandatów, oznaczone od 1 w porządku pierwszeństwa do otrzymania mandatu.

Główna Komisja Wyborcza spisywała ze swych czynności protokoły. W protokole umieszczone musiały być wszystkie obliczenia dokonane w celu stwierdzenia wyników wyborów, a niewidocznione na formularzu obliczeniowym. Po ustaleniu treści protokołu przewodniczący Głównej Komisji Wyborczej ogłaszał na posiedzeniu wyniki wyborów. Informował o liczbie głosów ważnych, oddanych w całym okręgu Izby Rzemieślniczej w Krakowie na poszczególne listy oraz podawał imiona i nazwiska wybranych członków Izby i ich zastępców. Następnie przewodniczący przesyłał wszystkie akta wyborcze wojewodzie krakowskiemu, który zarządzał bezzwłocznie ogłoszenie wyników w *Krakowskim Dzienniku Wojewódzkim*³³.

Wyniki pierwszych wyborów na członków Izby Rzemieślniczej w Krakowie zostały podane do publicznej wiadomości 1 sierpnia 1929 roku. Zgodnie z uchwałami Głównej Komisji Wyborczej z 9 i 26 lipca 1929 roku, ogłosił je wojewoda krakowski.

Z obwodu I członkami Izby wybrani zostali: Karol Orlecki, lat 49, malarz, Kraków; Henryk Molicki, lat 30, piekarz, Kraków; Michał Niedzielski, lat 53, krawiec, Tarnów; Aleksander Jędrzejowski, lat 39, blacharz, Kraków; dr Jozafat Prochowski, lat 48, rzeźnik, Kraków; Kazimierz Gałuszkiewicz, lat 52, szewc, Kraków; Leon Gestring, lat 63, fryzjer, Kraków; Abraham Kleinberger, lat 60, lakiernik, Kraków; Jan Grzyb, lat 46, kołodziej, Tarnów; Izrael Steiner, lat 40, kuśnierz, Kraków. Zastępcami członków Izby wybrani zostali: Piotr Przęczek, lat 46, malarz, Kraków; Tadeusz Kozłowski, lat 38, piekarz, Kraków; Ludwik Marona, lat 50, krawiec, Kraków; Antoni Drewniak, lat 50, blacharz, Biała; Stanisław Romański, lat 41, rzeźnik, Kraków; Bartłomiej Lacher, lat 62, szewc, Kraków; Filip Nadel, lat 35, fryzjer, Kraków; Ignacy Wohlmut, lat 58,

³³ M. P. z 1928 r. Nr 179, poz. 390.

lakiernik, Kraków; Franciszek Żmija, lat 39, kołodziej, Kraków; Józef Bochenek, lat 37, kuśnierz, Kraków.

Z obwodu II członkami Izby zostali: Stanisław Westwalewicz, lat 50, rymarz, Wadowice; Andrzej Moliński, lat 49, piekarz-cukiernik, Żywiec; Jan Wolny, lat 59, stolarz, Kraków; Antoni Jarosz, lat 50, kapelusznik, Kraków; Ludwik Wymiatałek, lat 46, ślusarz, Biała. Zastępcami członków Izby wybrano: Antoni Dziwlik, lat 36, rymarz, Żywiec; Jan Masny, lat 34, cukiernik, Żywiec; Mikołaj Głanowski, lat 36, stolarz, Wadowice; Wojciech Obrządkiewicz, lat 61, kapelusznik, Wadowice; Józef Szczur, lat 52, kowal, Biała.

Z obwodu III członkami Izby wybrani zostali: Andrzej Różycki, lat 53, wędliniarz, Kraków; Selig Braw, lat 42, kapelusznik, Tarnów; Hersch Steinhauer, lat 33, cholewkarz, Tarnów; Ludwik Batko, lat 36, ślusarz, Wadowice; Karol Matzner, lat 37, fotograf, Kraków. Zastępcami członków Izby wybrani zostali: Jan Pikał, lat 39, wędliniarz, Tarnów; Jakób Stein, lat 52, czapnik, Kraków; Alter Lichtig, lat 40, cholewkarz, Tarnów; Benedykt Dymnicki, lat 36, ślusarz, Tarnów; Józef Kuczyński, lat 59, fotograf, Kraków.

Z obwodu IV członkami Izby zostali: dr Robert Jahoda-Żółtowski, lat 38, introligator, Kraków; Franciszek Barnaś, lat 53, pozłotnik, Jasło; Adolf Fränkel, lat 50, mosiężnik, Nowy Sącz; Wojciech Stankiewicz, lat 56, krawiec, Kraków; Jan Nowak, lat 32, cukiernik, Jasło. Zastępcami członków Izby wybrano: Walenty Mroczkiewicz, lat 62, introligator, Jasło; Wiktor Dobrowolski, lat 59, garncarz, Nawsie Kołaczyckie; Chiel Springer, lat 30, mosiężnik, Jasło; Józef Kolak, lat 65, powroźnik, Kołaczyce; Józef Kurowski, lat 69, bednarz, Gorlice.

Z obwodu V członkami Izby wybrani zostali: Antoni Kmietowicz, lat 58, piekarz-piwnikarz, Krynica-Zdrój; Tadeusz Wąsowicz, lat 43, szewc-cholewkarz, Nowy Sącz; Józef Steiner, lat 49, tapicer, Nowy Sącz; Aleksander Jankiewicz, lat 60, ślusarz, Nowy Sącz; Józef Chodorowicz, lat 50, murarz-cieśla, Nowy Targ. Zastępcami członków Izby wybrani zostali: Antoni Batko, lat 39, jubiler-złotnik, Nowy Sącz; Franciszek Celewicz, lat 65, rzeźnik, Nowy Sącz; Jan Rechowicz, lat 44, krawiec, Nowy Sącz; Leon Goldberger, lat 38, zegarmistrz, Nowy Sącz; Józef Bobek, lat 58, cieśla, Nowy Targ³⁴.

Każdy uprawniony do głosowania mógł wnieść za pośrednictwem Głównej Komisji Wyborczej do wojewody krakowskiego zarzuty przeciw ważności wyborów w ciągu 14 dni od dnia ich ogłoszenia w Krakowskim Dzienniku Wojewódzkim. Wojewoda krakowski mógł unieważnić wybory w całości lub w części z powodu uchybienia przepisom „Rozporządzenia o prawie przemysłowym” lub Statutu Izby Rzemieślniczej w Krakowie – decyzja ta była ostateczna. W razie niewniesienia żadnego sprzeciwu w wyznaczonym terminie albo odrzucenia wszystkich złożonych sprzeciwów wybory się uprawomocniały. Wojewoda krakowski sporządził protokół zakończenia postępowania wyborczego, akta wyborcze pieczętował i składał do archiwum³⁵.

Po zakończeniu pierwszych wyborów do Izby Rzemieślniczej w Krakowie zgłoszono 8 protestów wyborczych spełniających wymogi formalne. Wojewoda Krakowski po ich rozpatrzeniu postanowił wszystkie uznać za nieuzasadnione. W tej sytuacji wybory

³⁴ *Ogłoszenie Wojewody Krakowskiego z dnia 30 lipca 1929 o wyniku wyborów do Izby Rzemieślniczej w Krakowie* – Krakowski Dziennik Wojewódzki z 1929 r. Nr 18, poz. 181.

³⁵ M. P. z 1928 r. Nr 179, poz. 390.

przeprowadzone 21 lipca 1929 roku na członków i zastępców członków Izby Rzemieślniczej stały się prawomocne 1 października 1929 roku³⁶.

Po uprawomocnieniu się wyborów, dla każdego z wybranych członków i zastępców wojewoda krakowski wystawiał podpisany przez siebie list wierzitelny. Zawierał on numer obwodu wyborczego, dzień wyboru, imię i nazwisko, wiek, zawód i miejsce zamieszkania osoby wybranej na członka Izby lub na jego zastępcę. Członek Izby odbierał ten dokument w ciągu 5 dni od dnia ogłoszenia uprawomocnienia wyniku wyborów u wojewody krakowskiego. Listy wierzitelne, nieodebrane w tym terminie wojewoda krakowski przesyłał wybranym członkom. Konsekwencją uprawomocnienia się pierwszych wyborów na członków Izby było rozwiązanie Głównej Komisji Wyborczej i obwodowych komisji wyborczych w dniu 27 września 1929 roku³⁷.

THE FOUNDATION OF THE CRAFTSMAN CHAMBER IN KRAKÓW

Summary

The author of the present article describes the process of formation of the Craftsman Chamber in Kraków, in the years 1927–1929. He presents the fundamental legal principles of its formation, its organizational structure which is defined in its Statute, as well as the first elections of Chamber members in the year 1929.

The Krakow Craftsman Chamber was founded on 30th December 1927, on the basis of a directive issued by the Minister of Industry and Trade, but the inauguration of its activity became possible only after the election of the first Gathering of Chamber Members. The above process had been concluded on 1st October 1929, that is on the day of validation of the election results. From this moment, the Craftsman Chamber in Krakow could commence the realization of its statutory tasks. The Chamber had survived the period of the German occupation; it functioned throughout the period of People's Poland and it continues its statutory activity up until the present.

---

³⁶ *Ogłoszenie Wojewody Krakowskiego z dnia 25 września 1929 w sprawie uprawomocnienia wyborów do Izby Rzemieślniczej w Krakowie*, opublikowane 1 października 1929 roku – K. Dz. W. z 1929 r. Nr 22, poz. 210.

³⁷ *Ogłoszenie Wojewody Krakowskiego z dnia 27 września 1929 w sprawie rozwiązania komisji wyborczych do Izby Rzemieślniczej w Krakowie* – K. Dz. W. z 1929 r. Nr 23, poz. 222.